

lesz és „az egyszerű szállodai szoba tanuja lett a legnagyobb szerelmi szédületnek, melyet valaha két szerelmes érezhetett... testiük érintkezésére, kiabálva a kéjtől, végre megcsinálták azt, amiről a kovantzari kastélyban, azon a bívős éjszakán ábrándoztak“. A romantikának és az erotikának ez a keveréke nem jóízű magyar olvasónak való.

A szerzőnek jószándéka és magyar szimpátiája kétségtelen és regényének ezt az érdemét készséggel elismerjük; túlzásnak tartjuk azonban némely magyar bírálója felfogását, akik Machard művében magyar irredenta-regényt látnak és szemethunyva a regénynek gyarlóságai felett azt, valamint szerzőjét édig magasztalják. A regény abszolút irodalmi szempontból gyenge alkotás, nem emelkedik ki a francia irodalmi tömegtermelésből, és nem gondolom, hogy éppen a magyarság ügyének különös szolgálatot is tehetne, vagy tehetett volna, legfeljebb erősíti azt a félszeg felfogást, mely rólunk a nyugateurópai közvéleményben kialakult s amelyet abból olyan nehéz kiírtani. Az a sors vár rá, ami annyi ezer meg ezer francia regényre: elkel belőle egy jó csomó példány, melyeknek legnagyobb része azután a szajnaparti antikváriusok ládáiba fog vándorolni, ott lép majd őket a feledés és közöny pora és egy bizonyos idő múlva legfeljebb egy párisi magyardiák fog belőlük egy-egy példányt megvenni, ha benne lapozgatva a magyar nevek és magyar versidézetek kíváncsiságát izgatni fogják.

(Pécs.)

Birkás Géza.

HELYES MŰVÉSZETPOLITIKA.

Hóman Bálint a kormányzó leiratával kapcsolatban ma a sajtó képviselői előtt ismertette művészetpolitikáját... Helyesen mondta Hóman Bálint, hogy a művészeteket nem szabad politikai pártállással összefüggésbe hozni. Nincs jobb- és balfelé tekintő művészet, mert amit balfelé tartó iránynak nevezünk, az csak általános leszűródése a mai spirituális szellemnek.

(Budapesti Hírlap vezércikke: Helyes művészetpolitika, okt. 28.)

Mi történt? Művészeti életünkben még nem fordult elő, hogy az államfő és a művészeti ügyek legfőbb szakképviselője, a kultuszminister, a nyilvánosságnak bejelentés, hogy hivatalosan elismerik a modern tehetségeket... Az történt, hogy Horthy Miklós kormányzó a kultuszminister ellenjegyzésével, tehát felelősségére, Hóman Bálinthoz leiratot intézett, amelyben kifejezi azt a legfelsőbb óhaját, hogy művészeink, — bármily művészeti irányt kövessenek — a múlt nagy hagyományainak tiszteletében egyesülve, vállvetett erővel, hittel, bizalommal vegyenek részt a nemzeti élet és kultúra korszerű továbbfejlesztésének munkálásában és megértő együttműködésben haladjanak a nemzeti művelődés magasztos céljai felé... És egyúttal arra is felszólítja a kormányzó Hóman Bálint kultuszministert, hogy a nemzeti művelődés szolgálatában álló komoly művészi törekvések és a különböző művészi irányokat képviselő magyar tehetségek érvényesülését és eredményes együttműködését biztosítandó, megfelelő intézkedéseket tegyen.

Igen nagy, korszakot jelentő lépés ez a hivatalos magyar művészetpolitikában. Emlékezetes az a két évtizedre visszanyúló harc, amely két táborra osztotta fróinkat és képzőművészeinket, a kritikát és a hivatalos-nemhivatalos közvéleményt. Ami modern volt, azt a „baloldaliság“ bélyegével sújtották és kiközösítették intézmények, társaságok, folyóiratok és hírlapok morális és anyagi javaiból, sőt egyenesen a hazaárulás gyanújával illették. Így kerültek legjobb-jaink lassanként a baloldalra és így történt, hogy a baloldalra üldözöttek elkeseredésükben még azt az elismerést is megtagadták a konzervativoktól, amit normális együttműködés esetén nem lehetett volna lovagiatlanul megtagadni az ellenféltől sem.

Nem volt kiállítás, nem volt díjodaítélés, hogy föl ne kavarodott volna a gyűlölködés hulláma. Hiába jelentette ki gróf Kebelsberg Kunó, hogy Ady Endrét a mai kor egyik legnagyobb tehetségének tartja, hiába neveztek ki modern tanárokat a Képzőművészeti Főiskolára, hiába küldte le az Ösztöndíjtanács a legmodernebb fiatalokat a római Magyar Akadémiába, hiába vitte Gerevich Tibor*) a haladó művészek alkotásait velencei és milánói kiállításokra, hogy onnan egyik kitüntetést a másik után hozzák haza: az összebékülés nem jött létre és legutóbb is tanui voltunk a bíróság előtt olyan kijelentéseknek főiskolai és egyetemi művészet-tanárok részéről, — nem kételkedünk jóhiszeműségükben és tiszteletben tartjuk meggyőződésüket — hogy a naturalizmus egyetlen a nemzeti művészettel és a naturalizmuson kívül minden művészetet bolsevista.

Ennek a naiv hiedelemnek alaposan levágta a fejét az új kultuszminiszternek bátor kezdeményezése, amely megállapítja, hogy az új, *antinaturalista* művészet nemcsak hogy nem destruktív, hanem egyenesen a mi korunk világnézetének kifejezője: szembehelyezkedik a materiális szemlélettel és egy új *idealizmus* körvonalait bontakoztatja ki spirituális természetlátásával és szintézisre való törekvéseivel.

Végre a hivatalos tekintély legnagyobb fóruma kimondta a varázsigét, amely megváltja a nemzeti kultúra limbusában reménykedő fiatalokat és egy kitzított tartományt meghódít a magyar hagyományok fölfrissülésére. Akik eddig azt hitték magukról, hogy a nemzeti idealizmus egyedárusai, most kénytelenek megérteni a miniszter szövegéből, hogy éppen ők azok, akik egy letűnt anyagelvű kornak természetmű és természetmásló hagyományaihoz makacsul ragaszkodva újítást állják a művészet magasabb célra törésének. A vádlók vádlottaknak érezhetik magukat a történetfilozófiai magaslatról elvont megállapítások súlya alatt.

*

A nagy szellemi átalakulás már végbement, csak nálunk nem akartak tudomást venni róla. Szinte a humor erejével hat, hogy a bolsevizmusnak kikiál-

*) V. ö. Gerevich Tibor tanulmányát: *Római magyar művészek*, Magyar Szemle 1932: 235. — „Jobb, vagy baloldaliak? Vetnék fel a kérdést azok, akik az újabb magyar művészpoltika nagy kárára és az esztétikai tisztánlátás megdöbbentő hiányával politikai kategóriákat művészeti fogalmakkal cserélnék össze, ugyanazok, akik az elagott müncheni irány utolsó kiáramlását fatális rövidlátással magyar nemzeti stílusnak, a művészi hazafiság, a nemzeti széphez való ragaszkodás szimbólumának tekintik, Münchenben rég feladták a „müncheni stílus“, a Plotyzmus, a régi akadémia rozsdás elveit. Komikus, hogy a kihavadt müncheni lángot vestatfűként nekünk kellene a magyar hazafiság nevében élesztgetni. Ez lenne a magyar művészet nemzetisége, hazafiassága, jobboldalisága? Ez a külsőségeken alapuló, materialista, kimult irány lenne nemzeti művészetünk ideálja és gátolhatná az igazi magyar tehetségek érvényesülését és új irányok előtérését?“

tott *expresszionizmus* — a sablonos látás és lélek nélküli ábrázolás irányjaival szembehelyezkedve — éppen a vallásos-filozófiai témákban találta meg önmagát, sőt magát az egyházművészetet is újjáalakította. Egyik festő-esztétikusunk joggal írhatta nemrég*), hogy ma csak az expresszionizmus az, amely vallásos művészetté válhat, éppen világnézeténél fogva...

Nem véletlen, hogy az expresszionizmus és új spiritualizmus a gótika szellemiségéhez kanyarodott vissza — Giotto, Grünewald stílusához — és az sem véletlen, hogy a tespedtség helyébe aktivizmust hozó fasiszta állam-berendezkedés éppen az expresszionizmust fogadta el „hivatalos“ művészetül. Skandináviában és Finnországban már a templom-architektúra is merész formákat alakít és szakít a meglévő kimerített lehetőségekkel — hiszen forrongó, újra áhító szellem nélkül a gótika sem jöhetett volna létre — és ugyanakkor nálunk még mindig másolják fantázia nélkül a műtörténeti képeskönyvek motívumábráit (példa rá a sivár és kétségbeesetten szabályos, gondolatszegény és egyhangú fogadalmi templom Szegeden.)

Az új idők jele, hogy a mindenkori kormány mindenkori félhivatalosa — ein treuer Diener eines jeden Herrn — a *B. H.* maga üdvözlí leglelkesebben Hóman kultuszminiszter kezdeményezését. E sajtóorgánium olvasói megszokták már — leszámítva azt a rövid interregnumot, amíg Surányi Miklós és az ő szellemi gárdája irányította a lap szellemét, de ez hamarosan meg is szűnt — megszokták már, hogy egyes művészek munkássága mint nyárspolgár-ijesztő, nemzeti veszedelem szerepeljen kedvenc olvasmányuk riportjaiban és dörgedelmes vezércikkeiben. Emlékezetes még az a nagy, szinte harmincéves háború, amit a *B. H.* Ady Endrével szemben folytatott, miközben tárcarovatában a jámbor középszer olcsó szórakozásait árulgatta. Nemrégiben pedig a modern és „akadémikus“ festők háborúságában exponálta magát, Karlovszky Bertalan és Bosznay István elfogult és művészetellenes kijelentései mellett.**). És most ugyanez a félhivatalos — örömmel, de némi ironikus elégtétellel konstatálhatjuk — bátran kijelenti, amit ellenfelei húszéve hangoztatnak már, hogy az állam nem lehet kerékkötője az úttörő fejlődésnek, hogy annak idején II. Gyula pápa, a Mediciek és az összes fejedelmek mind azzal büszkélkedtek, hogy egészen újat produkáltattak kiválasztott mesterükkel...

És aztán, régi fegyverbarátait cserbenhagyva, fölsóhajt a *B. H.*: ma viszont éppen az előkelőségek ragaszkodnak a kiélt irányzatokhoz... Igaz bizony, kiélt irányzatok, — de éppen a *B. H.* bűne volt, hogy az előkelőségeket a kiélt irányzatokra nevelték.

Azonban vessünk fátyolt a multra és élvezzük egy kicsit az ókonzervatívok pálfordulását. Az említett vezércikk olyan szépen jellemzi tegnapi barátait, mai megtagadott pártját, hogy ehhez a portréhoz nincs is semmi hozzátenni valónk:

Hányan vannak a köznapi emberek között, akik érzik az idők terheességét? Legtöbben a művészettől csak kedves szórakoztatást, rózsaszínű szépségeket kívánnak, a mult ártatlan érzéseinek, letűnt szépségeinek utánzását. Legtöbbnek ízlése még a megelőző materialista kor függ-

*) V. ö. Miskolczy Ferenc, *Vallás és új művészet*, Széphalom 1932: 49. l.

***) V. ö. erről *Széphalom* 1932 65 és 77.

vénye és nem képes a nagy újjászületést, a természettől való eltávolodás következtetését megérteni. Azt hiszik, hogy csökönységükkel megállítatják az idők kerekének forgását.

Csak tapsolni lehet ezekhez a kitünő szavakhoz és szent lesz a béke a művészet berkeiben... Hóman Bálint kultuszminiszter pedig, aki nagyszerű kezdeményezésével és gyors cselekedettel a konzervatív köziklából Mózesként ezt a tiszta és friss forrást fakasztotta, az első siker tudatával vezetheti művészetünket az ígéret földjére.

(Szeged.)

Zolnai Béla.

GRAMMATICI CERTANT.

Az Akadémia végre kiadta régóta várt nyelvtanát, amely hivatva lenne kalauzul szolgálni a purizmus és anarchia középutjain. Sajnos, nem így fordult a dolog. A tudós társaságnak egyik legkitünőbb tagja, a nyelvészek nesztora maga adott ki egy brosurát, amely valósággal humorba fullasztja az Akadémia publikációját.*)

A nyelvtant persze szétkapkodták — nemcsak specialisták, hanem a nagyközönség is, mert legiobb reklám, ha valamit agyonütnek... A broszúra szerzője ugyanis több mint száz példán mutatja ki, hogy az Akadémia nyelvtana nyelvtörténeti, hangtani és mondattani kérdésekben igen nagy, sőt monumentális tudatlanságot árul el... A nyelvtannak az lett volna a föladata, hogy megtalálja a harmoniát a nyelvfejlődés és hagyományos nyelvtan között. Tradíció azonban nem egyértelmű a maradisággal és a sztagnálással... Az Akadémia nyelvtana azonban tele van az élő nyelvhasználat meg-nem-értésével és a régi szabályok helytelen alkalmazásával, nem is szólva arról, hogy stilusbeli finomságokat nem éreztek meg a nyelvtan szerzői. Szabályokat állítanak föl, amik ma már komikusak, mert az élet régóta nem ismeri őket.

A hozzáértők csakhamar fölismerték, hogy az Akadémia nyelvtana fölünő módon egyezik egy akadémikusnak stilisztikai könyvével.**) Innen fúj hát a szél, amelyért most az egész Akadémiára hárul a felelősség. És még hozzá az értelmi szerző maga is író, még pedig az erőtlenség, feminin és avatag-stilusúak közül való, aki a maga eredetietlen lapos ízlését akarja most az Akadémia cégére alatt ráerőszakolni a kifejezőbb eszközökhöz szokott irodalomra. Az Akadémia pedig elfogadja és közpiacra bocsátja édeskés tagjának gyermekjátékait.

A publikáció botrányt okozott és az Akadémián mosolyognak azóta frói és tudományos körökben. Persze, ha a szerző szignálja a művet, semmi baj nem lesz a dologból. Az Akadémia kiadta egy tagjának rossz könyvét és elvégre egy frónak nem kötelessége jó grammatikusnak is lenni. De így...

Az Akadémián egyébként hozzá láttak már a nyelvtan reparálásához. Az új kiadás, újonnan talpalva és foltozva már készül is.

(Paris.)

Abel Lozain.

*) Ferd. Brunot, *Observations sur la Grammaire de l'Académie française*. Paris, Droz 1932.

**) Abel Hermant, *Xavier, ou les Entretiens sur la Grammaire française*.